

**A 30. ÉVFORDULÓ EMLÉKÉRE
RENDEZETT KONFERENCIA
- szekcióüléseinek anyaga -**

A bv-nevelés történeti és jogi kérdései

(a konferencia I. szekciójának előadásairól)

A büntetésvégrehajtási nevelés történeti és jogi kérdéseinek tárgykörében hat kiselőadás hangzott el. Az elsőt *dr. Mészáros József* nyugállományba vonult ezredes tartotta a nevelési szolgálat létrejöttének körülményeiről. Elmondta, hogy az ötvenes évek végén maga is aktív részese volt a nevelési szolgálat megszervezésének. Ezt az 1957-es konszolidáció tette lehetővé, mely a büntetőpolitikában is jelentős módosulásokkal járt együtt. Komoly erőfeszítések történtek a dolgozó osztályhelyzetű bűnelkövetők társadalomba való visszavezetése érdekében. Ekkor vált az őrzési, biztonsági és munkáltatási feladatokkal egyenrangú feladattá a fogvatartottak nevelése.

Először a 8/1959. BM-utasítás szabályozta az elítéltek nevelésének feladatait, majd a bv. országos parancsnok 32/1959. számú utasításában részletezte a teendőket. A rendelkezések szerint 80-100 fogvatartott került egy nevelőhöz, megszabták szabadidejük felhasználását, előírták a sport- és kulturális rendezvények megszervezését, az egyéni és a csoportos foglalkozások megtartását. A tapasztalatokat az elítélt „fejlődési lapján” kellett rögzíteni. A szabadulás előkészítése alapvetően lakás- és munkahelykeresésből állt. A személyi állomány többsége szívesen lépett erre az új útra, de néhányan tovább ragaszkodtak a régi struktúrához.

Az előzőekben vázoltak csupán a tennivalók egy részét képezték. A következő fontos lépés a nevelők kiválasztása, az oktatás megszervezése volt. 124 nevelőt a régiek, főleg a körletparancsnokok közül választottak ki. A Maglódi úti bv-iskolán hathetes turnusokban szervezték meg felkészítésüket. Az újonnan munkába állított nevelők tájékoztatását, tapasztalataik összegzését, a jó módszerek elterjesztését segítette a személyi állomány lapja, a Bv. Szemle, valamint az intézetekben rendezett konzultációk sora.

1960 elején a nevelési szolgálat irányítására hozták létre az Országos Parancsnokság nevelési osztályát, ezen belül az instruktori és a sajtó alosztályt. Az emberségesebb bánásmód, a kedvezmények kiszélesítése azzal járt, hogy az elítéltek egy részét sikerült partnerként bevonni a közös munkába. Ám a többszörös visszaesők között nehezebb volt az új módszerek kidolgozása. Sajnos a régi beidegződések és a „majd mi megmutatjuk” ósdi-szemlélet alapján fennmaradt a kötelező zárkarendszer, a legsúlyosabb fokozatúaknál a körleten való fal felé fordulás követelménye, végezetül az elítélt kopaszra nyírásának módszere.

A hatvanas évek elején az ország javuló társadalmi-gazdasági helyzete sokat segített a szemléletváltásban. Új lendületet adott a fejlődésnek, hogy a büntetésvégrehajtás szabályozását tartalmazó belső utasítások helyett nyílt, törvényi szintű jogszabály lépett hatályba. Az MSZMP Politikai Bizottságának 1965. évi határozata magas szintű jogszabály megalkotását írta elő. Ennek eredményeként bocsátották ki az 1966. évi 21. számú törvényerejű rendeletet, és az új Bv-szabályzatot.

A nevelési szolgálat megszervezésének 30. évfordulójáról visszatekintve megállapítható, hogy helyes volt a büntetésvégrehajtási munka új céllal, feladattal és módszerekkel való feltöltése. A magyar büntetésvégrehajtás kilépett elszigeteltségéből, hozzáfogott az európai szintű felzárkózáshoz, megszűnt a szabályozás titkossága, az elítélt személyisége vált a munka központjává. A büntetésvégrehajtási testület elismerte a nevelőmunka fontosságát, és partner lett a közös felelősségben. Ezzel is magyarázható az a jelenség, hogy a nyitás, az elítéltek szabadabb mozgáslehetősége nem járt együtt a börtönök biztonságának csökkentésével, a munkafegyelem lazulásával.

Az előadó a továbbiakban az elkövetett hibákat ecsetelte. Például azt, hogy 1963-ig senki sem fordított kellő figyelmet a fiatalok bv-intézetének kialakítására, a fiatalok elítéltek nevelésének speciális tartalmi kérdéseire. Bár az 1958-as miniszteri utasítás előírta, nem sikerült elérni, hogy egy nevelőhöz csupán 80–100 elítélt tartozzék. Fogyatékoságként említette meg azt a tényt is, hogy az állami iskolai oktatás erőteljes szélesítése mellett a szakmára nevelés nem vált olyan fontossá, mint ahogy ezt az elítélt és a társadalom érdeke megkívánta volna.

Köztudott, hogy az első években két szempontból is jobb volt a helyzet. Egyrészt kevesebb adminisztrációs munkát kellett a nevelőknek elvégezniük, nagyobb volt a szó, a pedagógiai ráhatás értéke; másrészt többször látta a nevelő a hozzá tartozó elítéltet. Látta a zárkában, a beszélőn, a különböző rendezvényeken és a munkahelyeken. Egyszóval jobban ismerte neveltjeit.

Ma a nevelők többsége felsőfokú képesítéssel rendelkezik. Ez nem lebecsülendő tényező a harminc évvel ezelőtti állapotokhoz képest. Ugyanakkor a mai nevelőt sok felesleges kötöttség, formai elem köti. Az előadó azt kívánta zárszavában, hogy a mai nevelők ugyanolyan szeretettel, hivatástudattal és lelkesedéssel végezzék tevékenységüket, mint ahogy azt elődeik a ma már hőskornak számító ötvenes évek végén tették.

A második előadást *Hevényi Attila* főiskolai adjunktus tartotta a bv-pedagógia történetéről, és a továbbfejlesztésére tett javaslatokról. Az előadó bevezetőjében kiemelte, hogy a magyar bv-pedagógia története nem mutat folyamatos fejlődést. Leginkább egy sinus-görbével lehetne ábrázolni alakulását. Nyomatékosan leszögezte, hogy ma nem vagyunk az említett görbe csúcán, de a századfordulót, meg pl. az ötvenes évek egyes időszakait követően se voltunk a görbe mélypontján.

A korreferátum érezhetően a fiatalok nevelésére tette a hangsúlyt, amit az előadó azzal indokolt, hogy a fiataloknál, illetve a fiatal felnőtteknél alkalmazott nevelési módszerek és eszközök minimalizált, illetve a személyiségtől, a végrehajtási fokozattól és egyéb körülményektől függően specializált formában a felnőttkorú elítélteknél is sikerrel alkalmazható.

A történeti visszatekintés nagy teret szentelt dr. Kármán Elemér munkásságának, különösen az 1915-ben általa felállított kriminálpedagógiai intézetnek. Az ötvenes évek büntetésvégrehajtási nevelőmunkáját felidézve, még ma is

követendő példaként emlegette azokat a kezdeményezéseket, amelyeket Sátoraljaújhelyen valósítottak meg a fiatalokú elítéltekkel való foglalkozás során. Ezt követően felsorolta a bv-nevelés történetének kiemelkedő állomásait. Így az 1972-ben bevezetett bv-tisztképzést a Rendőrtiszti Főiskolán, illetve nevelőképzést a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán. Szólt az 1984-ben megszületett nevelésfejlesztési koncepcióról is.

A történeti áttekintés után azokat a körülményeket vázolta a hozzászóló, amelyek között napjaink büntetésvégrehajtási nevelőmunkája folyik. A hallgatóság valóságismeretére számítva inkább a negatívumokat taglalta, tehát azokat a tényezőket, amelyek hátráltatják a továbbfejlődést. Ilyen például: az egy nevelőre jutó fogvatartottak magas száma; a szerteágazó, és sok esetben pedagógiai felkészültséget nem igénylő adminisztrációs tevékenység; néhány büntetőjogi és bv-jogi szabály (a túlregulázott intézményrendszer, a fokozatok közötti különbség csekély volta stb.), mely gátolja az eredményes munkát. „Az aktuális helyzet bemutatásánál nem szabad megállnunk, keresni kell azokat a lehetőségeket, amelyek tovább javítják a nevelés hatékonyságát” – mondta az előadó.

Befejezésül pedig egy olyan fokozatos végrehajtási rendszert körvonalázott, amely a bv-nevelést, és a végső célt, a társadalomba való visszavezetést egyaránt segítené. Deák Ferencre hivatkozott, aki a korabeli börtönök egyike mellett sem foglalt állást, mondván, előbb kísérletekkel kell meggyőződni azok hatékonyságáról. E gondolat folytatásaként javasolta; végezzünk a felvázolt fokozatos rendszerrel egy-két intézetben kísérletet. Véleménye szerint ezt megtehetnők a mai jogi keretek között is.

A harmadik, élénk figyelmet kiváltó előadást *dr. Kövér Agnes* főhadnagy tartotta. Amíg a törvényi szintű jogszabályokban világosan kifejezésre jut a reszocializáció elmélete, addig – fejt ki – ugyanez az elmélet a gyakorlat felé haladó jogi szabályozás során elsikkadni látszik, és a mindennapi végrehajtás szférájában szerte is foszlik. A jogilag megfogalmazott szándék és cél színpaljai mögött tehát igen ellentétes irányú folyamat zajlik a valóságban. Ezt három gondolatsorral bizonyította az előadó.

Először: az egyes jogszabályi lépcsőfokok egymásnak és a tvr-ben szabott feladatnak is gyakorta ellentmondanak. Például: a jogszabály a nevelés célját a távlati értékű személyiségformálásban határozza meg, és csak ezután tűzi ki célként az intézet rendjének és biztonságának fenntartását (IM ut. 131. szakasz (1), (2) bek.). Ellentmondanak ennek a fenytésre és a jutalmazásra vonatkozó szabályok (Bv. Szab. 41. szakasz (1) bek. 42. szakasz. (2) bek.) is, amelyek egyértelműen az intézet rendjét és biztonságát preferálják a személyiségformálás általánosabb szempontjaival szemben. De ez a helyzet akkor is, amikor a jogszabály – az elítélt társadalomba való visszailleszkedését elősegítő – megfogalmazza, hogy a fogvatartott tartsa fenn, fejlessze tovább kedvező családi és munkahelyi kapcsolatait. (Bv. tvr. 40. szakasz (1) bek., Bv. Szab. 38. szakasz), ugyanakkor az intézet rendjének megsértéséért kiszabható fenytési nemek épp a külvilággal való kapcsolat megvonásával büntetnek.

Másodszor: a horizontális jogi szabályozás szintje több helyütt is megfogalmazódott, hogy a nevelés nem csupán a nevelési szolgálat, hanem a szabadságvesztés-büntetés egész rendszerének a feladata (Bv. tvr. 38. szakasz, IM utasítás 138. szakasz (2) bek.). Ha azonban megvizsgáljuk azokat az előírásokat, amelyek közvetlenül nem a reszocializáció elérésének eszközét, a nevelést célozzák, hanem az intézmény működését, egyéb feladatainak és közbeeső – igazgatási, őrzési, munkáltatási – céljainak rendszerét szabályozzák, akkor azt

találjuk, hogy ezek egyáltalán nem veszik figyelembe a különben sokat emlegetett egységes hatás elvét.

A szabadságvesztés-büntetés végrehajtására vonatkozó három törvényi szint egyike sem bontja le konkrétan az egységes nevelői hatásrendszer elvét az elítéltek őrzésének, munkáltatásának, anyagi-pénzügyi ellátásának szabályozásában; továbbá azt sem fogalmazzák meg, hogy az egyes szakterületek milyen tevékenysége, a tevékenységek milyen szelleme valósítja meg ezt az elvet. A szabályozás lényegében önálló kis rendszerként határozza körül az egyes szolgálati ágak tevékenységét, és hiányzik belőle a végrehajtás és a működés igazi vezérelve. Ezért sikkad el azután a társszolgálatok mindennapi tevékenységében a szabadságvesztés-büntetés reszocializációs feladata.

Harmadszor: a jogszabályok nem adnak elegendő és megfelelő minőségű iránymutatást az elítéltek reszocializációs nevelésének tartalmi kérdéseiben. Ez a szituáció attól se lesz jobb, hogy – tekintettel a nevelés absztrakt jellegére – a jogalkotók keretjogszabályt szándékoznak létrehozni. Hisz ez nem segít a felsorolások hiányosságán és véletlenszerűségén (Bv. tvr. 38. szakasz), de egy szélsőségesen leegyszerűsített, hamis és elavult személyiségkép alkalmazásán sem (lásd a Bv. Szab. 30. szakaszát a nevelés területéről!) A jogszabályok elnagyolt megfogalmazásai túl általános és túl sematikus célokat tűznek a nevelők elé. De amíg a tartalmi feladatokat nagyvonalú következtelenséggel rögzítik, addig az adminisztratív teendők megfogalmazásában pontosak és következetesek. (IM-utasítás 137. szakasz).

A nevelésre vonatkozó szabályok kellőképpen az elítéltek differenciálásában sem igazítanak el. A nevelés számára nem nyújt elegendő támpontot a Btk-ban és a tvr-ben definiált három végrehajtási fokozat, hiszen egy-egy fokozaton belül is – más-más problémára koncentráció – speciális elítéltecsoportok vannak. A differenciálás és az osztályozás elengedhetetlen szerepe ellenére csupán két helyen merül fel a jogi szabályozás egész rendszerében. A Szabályzat 29. szakasza az elítélt személyiségét tekinti a differenciálás alapján, és kifejezi óhaját, hogy a fogvatartottakat ennek alapján kell csoportosítani. Ámbátor a csoport mibenlétét sem itt, sem másutt pontosabban, részletesebben nem rögzíti. Nem világosít fel az osztályozás módszereiről és szempontjairól sem. Ezért aztán az elítéltek csoportjait lényegében a munkáltatás szempontjai alakítják ki. A börtön mindennapi életében a zárkák összetételét a műszakbeosztás szerint szervezik, és a nevelési csoportok is így alakulnak ki. A munkaszervezés változó szempontjai miatt egy-egy elítélt más-más beosztásba kerül, s így évente akár öt-hat nevelő csoportjában is megfordul.

Az előadó mondanivalóját összegezve megállapította: a nevelési szabályok néha túl általánosak, néha pedig túl aprólékosan részleteznek bizonyos tevékenységeket. Megszívlelendő tény, hogy a részletes szabályozás sajnos a nevelés formái, adminisztratív oldalát jellemzi. És így lehetővé teszi, hogy eluralkodjék a nevelésben a formalizmus és a papírmunka. A konkrét pedagógiai feladatokat természetesen nem lehet jogszabályokban rögzíteni, de megengedhetetlen, hogy a nevelés feltételeit, intézményi garanciáit ne szabályozzák a lehető legkörülményesebb módon. Hasonlóan kell eljárni az elítéltek differenciálásával kapcsolatban is. A nevelő helyét, szerepét más területekhez való viszonyát pontosan körül kellene írni.

A negyedik előadást *dr. Vókó György* legfőbb ügyészégi ügyész tartotta az elítéltek jogi helyzete és a nevelés kapcsolatának kérdéseiről. Ezen belül különösen a nevelés nemzetközi egyezségokmányokba (konvenciókba) foglalt

Dolgozik az első szekció

előírásainak és a hazai szabályozásnak az összevetésével foglalkozott. Kifejtette, hogy az elítélt képzéshez való jogát a nyugati országok szabadságjognak tekintik, és ezért az Emberi Jogok Bizottsága az egyes kiképzési és továbbképzési programokban való részvételnek kedvezményes jelleget tulajdonít, ami aztán el is vonható a fogvatartotttól. A szabadidő felhasználásának joga részét képezi a személyiség szabad kibontakoztatásának, viszont nincs benne a konvenció által védett emberi jogok és alapszabadságok körében.

A külvilággal való írásbeli kapcsolattartás jogának integráns része a levelezőpartner szabad kiválasztása. Az Emberi Jogok Bizottsága a levelek számát és terjedelmét illetően messzemenő korlátozásokat enged meg. Jóváhagyja azon levelek visszatartását, amelyek valóban adatokat tartalmaznak, illetve a börtönviszonyokkal foglalkoznak. A levélváltást az intézet vezetője bizonyos feltételek megléte esetén bizonyos személyekkel megtilthatja. Hozzátartozóval csak akkor, ha a levélváltás az intézet biztonságát fenyegeti. Az Emberi Jogok Bizottsága nem ismeri el a feleségnek azt a jogát, hogy a bv-intézetben tett látogatása során férjével házaseletet éljen. A látogatók körét nagyjából a hozzátartozókra és a közelálló személyekre korlátozzák mindenütt. Távolabbi barát, ismerős látogatását csak akkor engedélyezik, ha az előmozdítja a letartóztatott kezelését, illetve beilleszkedését, és személyi jogi, illetve üzleti ügyét szolgálja. Olyanét persze, amelyet harmadik személy nem láthat el, és ami nem halasztható az elítélt szabadon bocsátása utáni időszakra.

A jogok és kötelességek meghatározásával a társadalomba való visszavezetés gondolatának kell dominálnia, ezen belül az elítélteknek joguk van olyan bánásmódra, amely erősíti felelősségérzetüket, önbecsülésüket és azt a belső tartást, amely révén önálló egzisztenciát alakíthatnak ki a jövőben törvénysértés nélkül. A világ legnagyobb részén joga van az elítéltnak arra, hogy hasznos munkát végezzen. Vagyis, hogy szaktudást szerezzen, illetve a meglévő szaktu-

dását felhasználja. Hisz így szabadságának visszanyerése után képes lesz kereső tevékenységet folytatni. Természetesen a fogvatartottnak alá kell vetnie magát a biztonsági, balesetelhárító előírásoknak, és megfelelő díjazásban kell részesülnie.

Az elítéltnak joga van arra is, hogy a támogatására alakult különböző szervezetek képviselőivel szoros kapcsolatot tartson fenn, különösen abból a célból, hogy büntetésének letöltése után utógondozásban részesítsék. Úgyszintén joga van – saját választása, önkéntes elhatározása alapján – bármelyik öntevékeny szervezet munkájában részt venni. Biztosítani kell a fogvatartott jogát oktatási célú anyagok beszerzésére, tehát arra, hogy a biztonság sérelme nélkül hozzájusson szellemi fejlődését elősegítő könyvekhez, újságokhoz, segédeszközök-höz.

A továbbiakban az előadó rátért az ENSZ egyik – a kisebbségek védelmére és megkülönböztetésük megakadályozására létrehozott – albizottságának 1978 szeptemberében tett javaslatára. Az „előzetes alapelvök valamennyi fogvatartott vagy bebörtönzött személy védelméről” előterjesztés II. 1. pontja leszögezi, hogy minden fogvatartottat emberi méltóságának tiszteletben tartásával kell kezelni. A 2. pont szerint pedig „emberi jogait semmiféle korlátozás vagy sérelem nem érheti”.

A 26. pont értelmében a fegyelmi büntetéssel járó cselekmények körét, az alkalmazható szankciókat, valamint a fegyelmi eljárás szabályait lehetőleg törvényben kell meghatározni. Határozottan fenn kell tartani a rendet és a fegyelmet, de nem szabad több megszorítást alkalmazni, mint ami ennek megővéséhez szükségeltetik. A 65. pont arra utal, ha a büntetés tartalma engedi, fel kell készíteni az elítéltet az önálló életre. Ehhez fel kell használni minden eszközt: szociális esettanulmányt, szakmai képzést, vallási gondozást, elhelyezési tanácsadást, valamint a test erősítésének és a jellem szilárdításának különböző módszereit – számításba véve a fogvatartott előéletét, temperamentumát és egyedi igényeit.

A 77. pont szerint gondoskodni kell arról, hogy minden elítélt aki hasznát látja, további nevelésben, esetleg vallásos oktatásban is részesüljön. Az írástudatlanok és a fiatal fogvatartottak oktatása: kötelező. Ha megoldható, akkor összhangba kell hozni az elítéltek oktatását az állami oktatási rendszerrel, hogy szabadulásuk után nehézség nélkül folytathassák tanulmányaikat. Garantálni kell minden intézetben a szórakozási és kulturális lehetőségeket. Az előadó hozzászólását azzal zárta, hogy a fogvatartott személy jogainak elismerése, illetve bővítése nem jelent engedékenységet, liberalizálást, hanem a visszailleszkedés hatékonyságát szolgálja. Tudjuk, hogy a közvélemény e gondolatnak ellenáll, de meg kell nyerni az embereket a haladás érdekében. Hivatásunk ezt követeli tőlünk, álljunk bár a büntető felelősségre vonás folyamatának bármely pontján.

Az ötödik előadást *dr. Cser Gyula* főiskolai adjunktus tartotta a kényszer és a gyógyítás sajátos helyzetéről, szerepéről. Röviden érintve a kóros elmeállapotúak kényszergyógykezelésének problémáját, kifejtette, hogy a betegségük miatt bűnösnek nem tekinthető személyek gyógykezelését lehetővé tevő büntetőjogi szabályozás tovább már nem terjeszkedhet, ezért egyéb jogi, illetve jogon kívüli eszközöket kell keresni a felmerülő kérdések megoldására. Természetesen ez éppúgy nem büntetésvégrehajtási feladat, mint a kóros elmeállapotuk miatt nem büntethető személyek kényszergyógykezelése.

Az alkoholisták kényszergyógykezeléséről szólva azt a problémát feszegette az előadó, hogy szükséges-e a gyógykezelés külön bírósági elrendelése, vagy

az orvosi diagnózis alapján a büntetésvégrehajtás — az elítéltek nevelése és egészségügyi ellátása keretében — maga köteles elvégezni azt. Az előadó ez utóbbi megoldásra szavaz. Ha ugyanis az elítélt befogadásakor a kötelező orvosi vizsgálat megerősíti az ítéleti értesítésben jelzett szenvedélybetegséget, akkor a büntetésvégrehajtás kötelességévé tehető ennek, valamint a következményeként fellépő járulékos betegségeknek a gyógykezelése. A feladat a büntetésvégrehajtási egészségügyi szabályok alapján amúgy is adott, teljesítése lehetséges, csupán nagyobb önállóság kívántatik. Ha a kérdést az elítélt oldaláról vizsgáljuk, akkor a bv. tvr. 47. §-ának (1) bekezdését kell megnéznünk, amely alapján a fogvatartott köteles magát alávetni a szükséges orvosi vizsgálatoknak és gyógykezelésnek. Noha a törvény szövegében szereplő szükséges kitétel definiálatlan, el lehet fogadni, hisz a járulékos betegségekre gond nélkül alkalmazható, az alkohol-függőségből való szabadulásnak pedig régóta érdemi része a személyiségkorrekció, a gyógyító nevelés. Mindezek viszont hosszabb ideje a büntetésvégrehajtási gyakorlat elemét képezik, bár a büntetőjog nem érdeklődik irántuk igazán. Az előadó a kényszergyógyításról szólva kitért az intézkedés nevében szereplő kényszer szóra is, mely egyrészt a büntetőjogi szabályozás tipikus jellemzője, másrészt arra a túlhaladott, ellenállást kiváltó módszerre utal, melynek lényege az undorkeltés, alkalmazási feltétele pedig a tűrés kierolettetése volt.

A munkaterápiás intézeti kezelés elrendelése más összefüggésekbe helyezendő. Ezt az intézkedést a bíróság hat hónapnál rövidebb tartamú szabadságvesztés vagy ennél is enyhébb büntetés kiszabása helyett alkalmazza. A beutalás az alkoholista személyi szabadságának elvonásával jár együtt. A kezelés és a szabadságelvonás elérheti a két évet is, mert a szenvedélybetegségek gyógytartamát nehéz megbecsülni. Az aránytalanság mindenesetre nyilvánvaló! A gyógyulás általában összefügg a beteg gyógyulási szándékával, szinte előfeltételezi a betegségtudatot. Az előadó nyomatékosan hangsúlyozta, hogy e körülménynek nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani a szenvedélybetegségek gyógykezelésénél. Eredményesebb lenne a gyógyítás, ha a kisebb súlyú bűnelkövetők maguk dönthetnének munkaterápiás intézeti kezelésükről. Ha pl. ezt a variációt választják, hogy alávetik magukat egy ilyen kezelésnek, akkor a bíróságnak a büntetés kiszabását próbaidőre el kellene halasztania. A kezelés önkéntes vállalása persze akkor válhat reális alternatívává, ha kötelező maximuma nem haladja meg a hat hónapot, illetve ezen túl csak a beteg beleegyezésével lehetne folytatni.

A szekcióülés utolsó hozzászólója *dr. Lőrincz József* főiskolai docens volt. A fiatalkorúak büntetésvégrehajtásának átfogó reformjáról beszélt. Kifejtette, hogy a bűnelkövető fiatalkorúakkal kapcsolatos különleges elbírálás és kezelés elve — az elmélet következetes támogatása ellenére — nem valósult meg a gyakorlatban. A túlnyomórészt rövid tartamú szabadságvesztés-büntetések — melyek jogilag helyesen, főként a tethöz és a fiatalkorúak redukált büntetési tételeihez igazódtak — nem tették lehetővé és szükségessé a fiatalkorúak intézetében a pedagógiai hatásrendszer teljes kiépítését és eredményes alkalmazását. Így a fiatalkorúak korszerű elvi alapokon nyugvó büntetésvégrehajtása — amely az elmúlt évtizedekben célként tűzte ki az egészséges nevelési helyzet körülményeinek megteremtése mellett a fiatalkorúak hibás viszonyulási struktúrájának, tudatk tartalmi hibáinak korrekcióját — kiépítette ugyan esz-közrendszerét, de alkalmazni azt csak felemás módon volt képes.

Az ítékezés, mely elsősorban az elkövető cselekményét és nem a személyiségét mérlegeli, objektíve behatárolja a fiatalkorúak büntetésvégrehajtásának mozgásterét. A rövid büntetési tartam nem ad elég lehetőséget a terv-

szerű, individualizált nevelőmunkára, az oktatással, szakképzéssel nyújtható ismeretek – hasonló okok miatt – nem mélyrehatóak, ezért a szabadulás után csekély támaszt kínálnak. A pedagógiai program megvalósíthatóságának korlátai tehát arra szorítják a testület dolgozóit, hogy megelégedjenek a fiatalok aktuális magatartásának formálásával, hogy lemondjanak tudatuk, jellemük mélyebb pszichológiai és pedagógiai eszközökkel való befolyásolásáról. Ilyenformán joggal tarthatunk attól, hogy a fiatakorúak egy része hibás, antiszociális viszonyulási struktúráját egyszerűen átmenti a büntetésvégrehajtás fázisán, hogy aztán újult erővel hozza működésbe szabadulását követően.

Az előadó véleménye szerint itt egy sajátos *circulus vitiosus* alakult ki. A jog korlátai nem tettek lehetővé bátor pedagógiai kezdeményezéseket, ugyanakkor e bátor pedagógiai kezdeményezések hiánya nem ösztönözte a jogalkotást korlátainak kitágítására. Megnyugtató megoldást akkor tudnánk találni, ha a fiatakorúak büntetőjogának mindhárom ágát megvizsgálánk és összevetnénk egyéb nem jogi, pedagógiai, pszichológiai stb. hatásokból eredő tapasztalatokkal.

A következő irányokban kellene vizsgálni. Először: átalakításra szorulna a fiatakorúakkal szemben alkalmazott büntetési rendszer, mely jelenlegi formájában nem teszi lehetővé a nevelés gondolatának, a speciálprevenciónak következetes megvalósítását. Meg kellene szüntetni a szabadságvesztésnek mint büntetésnek és a javítóintézeti nevelésnek mint intézkedésnek az indokolatlan különválasztását, és létre kellene hozni egy zártintézeti végrehajtás egységes, egymásra épülő progresszív rendszerét.

Másodszor: a fiatakorúakkal szemben egységes, ugyanakkor differenciált rezsimeket alkalmazó zártintézeti nevelést a fiatakorúak bírósága mondaná ki meghatározott időtartamra. Ez az időtartam nem az elkövetett bűncselekményhez, hanem az elkövető reszocializációjához igazodna. Így a beutalás a zártintézeti nevelésre a jelenlegi ítéleteknél lényegesen hosszabb időtartamú ítéleteket írta elő. A fogvatartott társadalmi veszélyességéhez nem a büntetés időtartama alkalmazkodna, hanem a rezsim természete, a végrehajtás módszerei. Célszerű lenne egy zárt, egy félig nyitott, és egy nyitott rezsimű intézéstípust létrehozni.

Harmadszor: a zártintézeti nevelés olyan iskolai végzettség, illetve szakképzettség nyújtását tűzné a zászlajára, amely jelentősen megkönnyítené a fiatalok szabaduló beilleszkedését a társadalmi munkamegosztásba. A zártintézeti nevelés nélkülözhetetlen feltétele a fiatakorúak együttműködési készségének, a nevelési programban való érdekeltiségének stb. a kialakítása. Ennek érdekében intézményesíteni kellene a büntetésvégrehajtás progresszivitását. Nevezetesen a különböző zártintézeti rezsimek egymásra építésével el kellene érni, hogy a nevelési programot eredményesen teljesítők a súlyosabb rezsimből az enyhébbbe, illetve az intézeti rend előírásaival makacsul szembehelyezkedők az enyhébb rezsimből a súlyosabbra jussanak – kötelező érvénnyel. A vázolt büntetőjogi keretek kimunkálásával a gyakorlatban is lehetővé válna a fiatakorúak sajátos, a felnőttkorúakétól eltérő pedagógiai tartalmú büntetésvégrehajtásának megvalósítása.

Dr. Lőrincz József